

УКРАЇНКА ІМЕНЕМ І СУТНІСТЮ

Богдан Мельничук

доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
b.melnychuk@chnu.edu.ua

У лесезнавстві часів радянщини „наріжним каменем” в оцінці діяльності Лесі Українки було впродовж ряду десятиліть однобоке твердження з некролога більшовицької газети „Рабочая правда” від 12 серпня 1913 р. про те, що письменниця стояла „близько до пролетарського руху”, була „другом робітників” і всіляко приглушувалася її українськість, викривлювалося достеменне ставлення до Росії – і царської, і пролетарської.

Коли в 1903 році Лесі Українці запропонували перебраться на постійне мешкання до Галичини, що, як і Буковина, перебувала тоді під владою Габсбургів, вона відповіла, маючи на увазі себе й свого майбутнього чоловіка Климента Квітку: „Ні я, ні мій приятель не мали б нічого проти того, щоб перейти в австрійське горожанство, а я [...] готова б хоч в абіссінське горожанство перейти, аби не бути російською підданою, бо підданства того зовсім не вважаю ні за яку національну ознаку (скоріше за національне нещастя). [...] Мені Петербург так само чужий, як і Відень [...]”.

Дарма шукати наведених слів у 12-му томі найповнішого на сьогодні видання творів Лесі Українки, що вийшло впродовж 1975–1979 рр. Власне, лист письменниці до М. Павлика від 17 квітня 1903 р., де вони мали б бути, там є, але на місці „крамольного” абзацу стоять три крапки, навіть не взяті в квадратні дужки, якими прийнято позначати вилучення і без яких подібне втручання в текст вважається свідомим злочином. Безпardonних фальсифікаторів викрив Г. Аврахов, обнародувавши вилучене ними місце у львівській газеті „За вільну Україну” від 17 вересня 1992 р. До згаданого 12-томника не ввійшов жоден з листів Лесі Українки до Фелікса Волховського (1846–1914), бо в них висловлювалося небажання такого становища, що „слов'янські ручьї сольються в русском море”, хоч би й революційному,

відстоювалося право українського народу на суверенність і державність. Рішучий протест проти нав'язуваного українцям злиття в „руском море”, нехай і революційному, звучить у листах письменниці до Михайла Кривинюка (1871–1944), вперше опублікованих у незалежній Україні („Дніпро”, 1995, №5–6, с. 84–109). У них вона відкидає ідею випуску двомовного російсько-українського часопису („Російської літератури і так виходить незмірно більше, ніж української, і грошей з української території пішло на те вже стільки, що пора нам „вертати своє”), підкреслює нігілістичне ставлення російських революціонерів до української мови, закликає земляків не втрачати почуття національної гідності („це понижає нас, що ми ліземо брататись, а нас навіть не завважають, чи є ми на світі”).

Священне почуття любові до України Леся Українка висловила у своїй художній творчості, починаючи від найпершого вірша „Надія”, написаного в дев'ятирічному віці. Найперші друковані поезії (дівчинці було тоді 13 років) вона підписала іменем свого народу, кинувши гордий виклик тим, хто брутально зневажав його мову, заявляючи, що її „не было, нет и быть не может”. Найпершу поетичну збірку „На крилах пісень” (1893) вона відкрила словами незмірної приязні до рідної землі: „До тебе, Україно, наша бездольная мати, / Струна моя перша озветься”. Ця струна не переставала звучати впродовж наступних десятиліть, народжуючи то поезію „І ти колись боролась, мов Ізраїль, / Україно моя!”, то драматичну поему „Бояриня”, то низку інших речей. І останнім закінченим драматичним твором „Оргія” (1913) Леся Українка воювала з тими, хто глумився з України, з її мови та культури. Вона була україркою до останнього подиху. І нам залишила невмирущий заповіт – такими ж бути.